

Sajtószemle

Juhász Ágnes:

A digitális vagyontárgyak magánjogi megítélése, különös tekintettel az öröklési jogi rendelkezésekre - Miskolci Jogi Szemle, 2024. 3. szám

A tanulmány a XXI. század legújabb kihívásával, a digitalizáció hatásával foglalkozik. A szerző a digitális vagyontárgyak öröklési jogban való megjelenését helyezi a tanulmánya középpontjába. A téma fontosságát jelzi, hogy már az European Law Institute (ELI) 2023. októberében foglalkozott a digitális vagyontárgyak öröklésének kérdéskörével egy nemzetközi program keretében¹.

A tanulmány első részében a szerző a digitális vagyontárgyak általános fogalmát igyekszik meghatározni a polgári jog nézőpontjából. A szakirodalomban számos kifejezést használnak a digitális vagyontárgy (*digital asset*) fogalomra, sok esetben szinonima vagy eltérő tartalommal. Ilyen például a digitális dolgok (*digital things*), a virtuális vagyontárgyak (*virtual assets*) és a kriptoeszközök (*crypto assets*) kifejezések. A digitális vagyontárgyak magánjogi szempontból megközelítve a vagyontárgyak egy új osztályaként írhatóak le. A szerző számos nemzetközi példát hoz a digitális vagyon fogalmának meghatározására, amely főként egy adott személy ellenőrzése alatt álló digitális adatok összességét jelenti. A szerző a fogalmat akként határozza meg, hogy a digitális vagyon „a legáltalánosabb értelemben egy személy vagyonának különálló részeként határozható meg, amely csak digitális formában létező vagyontárgyakat foglal magában”.

A szerző kísérletet tesz a digitális eszközök csoportosítására, illetve bemutatja a csoportosításhoz vezető tudományos megközelítéseket. A digitális vagyontárgyakat számos szempont alapján csoportosíthatók, mint például gazdasági, technikai, funkcionális kritériumok. További szempont lehet, hogy a digitális vagyontárgyak rendelkeznek-e vagyoni értékkel, és van-e személyes jellegük. Öröklési jogi szempontból megközelítve az alábbi csoportosítás is irányadó a nemzetközi tudományos szakirodalomban: (1) elektronikus eszközön vagy hasonló adathordozón tárolt digitális vagyontárgyak, (2) online platformok szer-

1 ELI Succession of Digital Assets, Data and other Digital Remains. A projekttel kapcsolatos információkat lásd: <https://www.europeanlawinstitute.eu/projects-publications/current-projects/current-projects/eli-succession-of-digital-assets-data-and-other-digital-remains/> [letöltve: 2024. június 23.].

verein tárolt digitális fiókok és azok tartalma, (3) online platformokon vásárolt digitális vagyontárgyak, és (4) kriptovaluták.

A tanulmány elhelyezi a digitális vagyontárgyakat a polgári jog rendszerében. Ez azért is fontos, mert amennyiben egy digitális eszköz dolognak, jognak vagy követelésnek minősíthető, úgy alkalmas lesz arra, hogy részét képezze az elhunyt személy hagyatékának. A szerző szerint a főkérdés az, hogy a digitális vagyontárgyak dolognak minősülnek-e, és így más (fizikai jellegű) dolgokhoz hasonlóan átruházhatók, arra a tulajdonjog szabályai kiterjesztő módon alkalmazhatóak, vagy azokat a magánjog valamely más kategóriája alá vonható jelenségeként kell kezelni, például a követelések részeként. E kérdéskör taglalását a különböző jogrendszerek bemutatásán keresztül ismerteti a szerző. A tulajdonjog elméleti megközelítése a kontinentális és az angolszász jogrendszerekben eltérő, illetve ezeken belül is számos eltérés tapasztalható. Egyes országok nemzeti joga nem teszi lehetővé, hogy a digitális (és így immateriális) javakat dolognak tekintsék, így Németország, Japán, Magyarország esetén. Más jogrendszerek – Ausztria, Franciaország, Románia – rugalmasabban kezelik a dolog fogalmát, így alkalmasak lehetnek arra, hogy a digitális vagyontárgyak kategóriáját a polgári jog részévé tegyék. A szerző említést tesz arról, hogy az Egyesült Királyságban 2024. szeptemberében felmerült annak a lehetősége is, hogy az angol parlament elfogadjon olyan törvényt, amely elismerne egy harmadik tulajdoni kategóriát (*tertia quid*) azon jelenségek számára, amelyek nem sorolhatók be a hagyományosan elismert tulajdoni formák egyik típusába sem (pl. exportkvóták, tejkvóták, hulladékgazdálkodási engedélyek, szén-dioxid-kibocsátási egységek különböző típusai), és a bíróságok következetesen olyan dolgoknak minősítettek, amelyek tulajdonjog tárgyát képezhetik.

A tanulmány negyedik része a digitalizáció és az öröklési jog kapcsolatával foglalkozik. Elsőként leszögezi a szerző, hogy az öröklési jog a polgári jog talán legkevésbé változékony területének tekinthető. Az alapfogalmak már a római jogban megfogalmazást nyertek, és a vonatkozó szabályok az azóta eltelt évszázadok során kevés változáson mentek keresztül. A digitalizáció viszont az öröklési jog területét sem hagyja érintetlenül, így szükséges megvizsgálni például a digitális vagyontárgyak örökölhetőségét.

Az örökhagyó halálával, annak vagyona mint egész száll át az örökösökre (universalis successio), így magában foglalva az elhunyt személyt megillető valamennyi aktív és passzív vagyonelemet (pl. ingatlanok, ingóságok, bankszámlapénz, egyéb követelések, tartozások, egyéb kötelezettségek, stb.). A szerző kérdésként teszi fel, hogy az öröklés vajon kiterjedhet-e az örökhagyó által „birtokolt” digitális vagyontárgyakra is, mint például a kriptobefektetés, online megvásárolt NFT műalkotás, digitális képek és egyéb digitális dokumentumok, zenei gyűjtemény. A szabályozás hiányában a digitális vagyontárgyak örökölhetőségét

számtalan bizonytalanság övezi. A legfőbb problémát az egységes magánjogi megítélés hiánya jelenti. A szerző meglátása szerint a digitális vagyontárgyak örökölhetőségének kérdése ugyanis csak abban az esetben merülhet fel, ha a polgári jog képes azokat megfelelő módon – akár a dologi jogi szabályokon belül (pl. a tulajdonjog tárgyaként vagy a dolgokra vonatkozó szabályok alkalmazásának kiterjesztésével), akár követelésnek tekintve és a kötelmi jog rendelkezéseit alkalmazva – kezelni.

A tanulmányban a szerző kijelenti, hogy az örökhagyó hagyatékának részét képezhetnék a digitális vagyontárgyak, amennyiben a dologi jelleg elismerésre kerülne, így a dologi jogi szabályok alkalmazásának kiterjesztése lehetséges lenne. Hangsúlyozza azonban, hogy a digitális vagyontárgyak eltérő bánásmódot igényelnek: egy kriptobefektetés nem kezelhető úgy, mint a közösségi médiafiókban folytatott beszélgetés és képek adatai, vagy egy adott személy számítógépén tárolt képek és egyéb fájlok.

A szerző érdekes kérdést tesz fel a digitális vagyontárgyak egyes típusainak öröklése kapcsán: az adott tárgyi eszköz (pl. számítógép) öröklése automatikusan magában foglal(hat)ja-e az azon tárolt digitális vagyontárgy öröklését? A válasza a szerző szerint kétféle választ adható. Egyrészt a fizikai tárgy (maga az adathordozó eszköz) örököse az eszközön tárolt digitális vagyontárgyat is megörökli, vagy külön kezelendő a fizikai eszköz és a tárolt digitális vagyontárgy öröklése. További kérdést vet az az esetkör, amikor a digitális vagyontárgyak nem az elhunyt személy személyes elektronikus eszközén, hanem egy online platform szerverén, a felhőben tárolnak. Idesorolhatók az e-mail fiókok (pl. Gmail, Outlook, Yahoo Mail stb.), chat-fiókok (pl. WhatsApp, Snapchat, Skype stb.), a közösségi média fiókok (pl. Facebook, Instagram, X [korábbi nevén Twitter] stb.) és másfajta felhasználói fiókok (pl. YouTube, iTunes, Spotify, TikTok, LinkedIn stb.) is, hiszen ezek mind alkalmasak a digitális vagyontárgy tárolásra.

A tanulmány külön foglalkozik a közösségi média fiókok örökölhetőségének kérdésével, amelynek megítélése a szerző szerint jelenleg meglehetősen ellentmondásos. Vannak felhasználók, akik kifejezetten szeretnék megosztani fiókadataikat leendő örököseikkel, míg mások nem szeretnék, ha bárki beavatkozna magánéletüknek e személyes részébe. A jövőben vélhetően az online platformok esetében a felhasználók egyre nagyobb számban jelölnek majd meg hagyatéki kapcsolattartót digitális hagyatékuk kezelésére.

A szerző a kriptovaluták öröklésével kapcsolatos kutatásait is ismerteti. Elsőként leszögezi, hogy egyértelműnek tűnhet az öröklés, mivel mint vagyoni értéket megtestesítő digitális vagyontárgyak az örökhagyó hagyatékának részét képezik, még akkor is, ha csak digitális formában léteznek. Ennek köszönhetően a szerző véleménye szerint a kriptovaluta nem más, mint a pénz egyfajta „alakváltozása”, a pénz helyére lépő érték. Ezzel kapcsolatban viszont aggályokat is megfogalmaz

a tanulmány, hiszen problémát okoz a kriptovaluták személytelensége. Nem létezik ugyanis olyan nyilvántartás, amelyben a kriptovaluta rögzítést nyerne és ennek folytán a „tulajdonos” jogai sem bizonyíthatók, valamint további problémát vet fel, hogy csak a kriptopénz tulajdonosa fér hozzá a kriptotárcához.

Zárásként a szerző összegzi megállapításait. Ennek keretében kijelenti, hogy egyelőre az igazságszolgáltatás az, amely esetről esetre meghatározhatja a digitális vagyontárgyak magánjogi adaptációjának lehetséges irányait, hiszen a jogi keret hiányos. A szerző úgy véli, hogy a digitális vagyontárgyak pusztán vagyoni értékük alapján történő csoportosítása nem alkalmas arra, hogy megfelelő alapot teremtsen a digitális vagyontárgyak öröklésére és a digitális vagyontárgyakat „viselkedésük” alapján öröklési jogi szempontból három kategóriába sorolhatja. A szerző szerint a jelenlegi öröklési jogi szabályozást szükséges lenne modernizálni és a mai kor igényeihez igazodó elvek és fogalmak (pl. digitális öröklés, digitális örökös, digitális végrendelet stb.) kidolgozását előtérbe kell helyezni.